

Stap 1

IK ZIE
WAT JIJ
NIET
ZIET

PRIKKEL

50
minuten

OPDRACHT
30
minuten

Van prikkel tot duurzaamheidsvraagstuk

In deze stap worden de leerlingen geprikkeld rond het voorkomen en sorteren van huishoudelijk verpakkingsafval en formuleren ze een duurzaamheidsvraagstuk.

Lesdoelen

- > De leerlingen kunnen relevante informatie uit een krantenartikel, luisterfragment of video filteren en mondeling en schriftelijk weergeven.
- > De leerlingen durven hun mening m.b.t. huishoudelijk verpakkingsafval te geven.
- > De leerlingen staan open voor en luisteren naar de mening van anderen.
- > De leerlingen kunnen aangeven wat zij interessant/leuk/boeiend/herkenbaar vinden.
- > Optioneel: De leerlingen weten dat duurzame ontwikkeling bestaat uit het integreren van People, Planet en Prosperity

LEGENDE

Tip

Opgelet

Differentiatie

> Denkvraag

> Inhoudelijk voorbeeld

Materiaal

- Bord of flap
- Optioneel: timer
- Invulblad met de vraagwoorden wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe (bijlage 1)
- Stockfoto's (bijlagen 2 en 3)

Vooraf

- Lees het achtergrondossier grondig door. Aan de hand van de vragen wat, waarom en hoe geeft deze tekst je de nodige inhoudelijke en didactische kennis en inzichten om aan de slag te gaan met deze lesfiche.
- Kies de elementen uit de lesfiche die passen bij jouw leerlingen en maak indien gewenst gebruik van de differentiatiemogelijkheden. Dit materiaal werd namelijk opgesteld voor de brede lescontext in de drie finaliteiten. In de praktijk zal dus niet elke oefening, instructie of bijlage geschikt zijn voor elke klasgroep.
- Selecteer minstens zes verhalen in de vorm van filmpjes, nieuwsartikels, afbeeldingen of voorwerpen die een (positieve en actuele) actie rond afval uitbeelden. Je kan de voorbeelden hieronder gebruiken, maar gaat best op zoek naar enkele (gelijkaardige) acties in de eigen gemeente en de leefwereld van de leerlingen.
 - Geen idee waar je actuele filmpjes vindt? Op [Het Archief voor Onderwijs](#) vind je een collectie met enkele positieve en actuele voorbeelden. Je kan de filmpjes op Het Archief voor Onderwijs pas bekijken als je een gratis account aanmaakt met je stamboeknummer. Dat doe je [hier](#). Lees [hier](#) alvast hun korte inhoud of haal er inspiratie bij enkele YouTube-filmpjes.
 - Je vindt [hier](#) ook voorbeeldartikels en -afbeeldingen.
- Verspreid de geselecteerde verhalen over het klaslokaal. Druk eventueel per verhaal één invulblad met de vraagwoorden (bijlage 2) af en leg bij elk verhaal een invulblad.
- Teken een grote driehoek of 'piramide' op het bord en nummer de geselecteerde verhalen.
- Voorzie eventueel enkele smartphones of tablets en oortjes.

Lesverloop

Voorbeeldacties

Verspreid de geselecteerde verhalen die een (positieve en actuele) actie rond afval uitbeelden over het klaslokaal. Leg bij elk verhaal een invulblad met de vraagwoorden 'wie', 'wat', 'waar', 'wanneer', 'waarom' en 'hoe' (bijlage 1).

De filmpjes kan je klaarzetten op enkele laptops in het klaslokaal. Je kan de filmpjes ook in de vorm van QR-codes verspreid in het klaslokaal ophangen. Achter elke QR-code zit de link naar een filmpje. De leerlingen kunnen de QR-codes met een smartphone of tablet scannen en met oortjes in bekijken.

Een QR-code maak je door de link naar het filmpje te plakken in het veld op de gratis website [qr-code-generator](https://qr-code-generator.nl). Download de afbeelding van de QR-code en druk af.

i

Door in deze eerste oefening te vertrekken vanuit positieve voorbeeldacties rond afval, inspireer en motiveer je de leerlingen om op het eerste gezicht onoplosbare, vaak ontmoedigende duurzaamheidsvraagstukken aan te pakken.

Overloop samen met de leerlingen de vragen op het invulblad.

- > Over wie gaat het verhaal?
- > Wat doet die persoon?
- > Waar doet die persoon dat?
- > Waarom doet die persoon dat?
- > Hoe doet die persoon dat?

De leerlingen lopen twintig minuten in stilte rond in het klaslokaal, lezen de artikels, bekijken de filmpjes en bestuderen de afbeeldingen en voorwerpen. Ze proberen de vragen op de bijhorende invulbladen te beantwoorden, maar lopen door naar een volgend invulblad van zodra ze langer dan één minuut aarzelen over het antwoord. De leerlingen vullen elkaars antwoorden op de invulbladen in stilte aan.

Besprek na afloop welke antwoorden de leerlingen formuleerden en stel verdiepende vragen over de verhalen. Schenk ook aandacht aan de vragen die de leerlingen niet konden beantwoorden en probeer samen tot een antwoord te komen.

Maak eventueel gebruik van [de sorteergidsen](#), [Recycleapp.be](#) en de lokale afvalkalender, waarvan je de digitale versie terugvindt op de website van je afvalintercommunale en/of gemeente. Onderzoek samen met de leerlingen welke afspraken, voorwerpen of andere elementen ze herkennen in de verhalen en vice versa.

Duurzaamheidsvraagstuk

Vraag de leerlingen nu om één tot drie verhalen uit te kiezen die hen het meest inspireren. Geef de leerlingen daarvoor elk drie post-its die ze vrij mogen verdelen over de verhalen. Elke post-it is een stem voor een verhaal dat hen het meest prikkelt.

> Welk verhaal vind jij het meest interessant/leuk/boeiend/herkenbaar?

Toon de piramide op het bord of op de flap. Leg uit dat de verhalen met de meeste post-its of stemmen bovenaan de piramide komen te staan en de verhalen met de minste post-its onderaan.

De leerlingen schrijven op elke post-it een argument waarom dit verhaal hen prikkelt.

> Waarom vind jij dit verhaal het meest interessant/leuk/boeiend/herkenbaar?

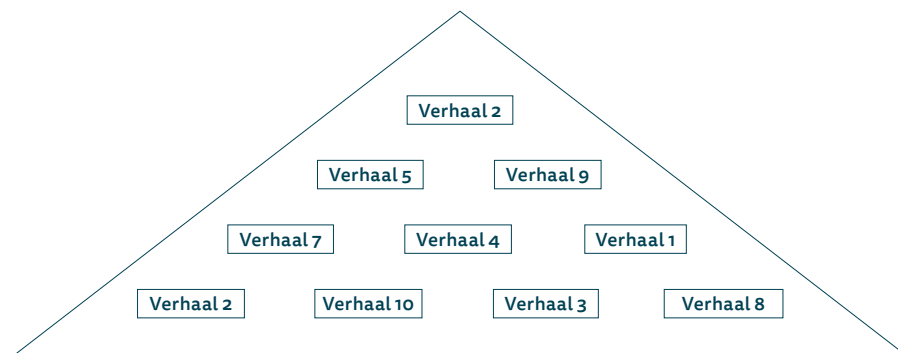
De leerlingen lopen rond en hangen de post-its bij de verhalen in het klaslokaal.

Overloop daarna samen de post-its en bespreek kort de argumenten van de leerlingen. De verhalen met de meeste post-its vul je bovenaan de piramide in, de verhalen met de minste post-its onderaan.

Laat de leerlingen verder nadenken over de verhalen die ze gekozen hebben.

> Wie of wat zou je keuzes beïnvloed kunnen hebben?

> Zijn er argumenten die meerdere keren voorkomen op de post-its?

Als je tijd wil besparen kan je de voorbeeldacties ook rangschikken door een 'ranking'-slide te presenteren via [Mentimeter](#) of PowerPoint. De leerlingen gebruiken dan hun smartphone of laptop om de voorbeeldacties te rangschikken.

Hoewel je op deze manier erg tijdsefficiënt te werk gaat, verlies je de waardevolle argumentatie van de leerlingen. Voorzie in dit geval extra tijd om de leerlingen te laten argumenteren wanneer je de resultaten van de rangschikking bespreekt.

Uitbreiding 3 P's

Vraag de leerlingen waaraan zij denken bij duurzaamheid of duurzame ontwikkeling. Leg uit dat duurzame ontwikkeling betekent dat we zorg dragen voor aarde én mens. De natuurlijke rijkdommen van de aarde vormen de basis van wat we als mensen nodig hebben om te leven. Iedereen, waar ook ter wereld, heeft evenveel recht op natuurlijke rijkdommen om in zijn levensonderhoud te voorzien. Tegelijkertijd zijn de natuurlijke rijkdommen erg kostbaar en moeten ook toekomstige generaties er ten volle van kunnen genieten. Er eerlijk en duurzaam mee omgaan, ook in handel, is daarom noodzakelijk. Zo streven we naar een wereld waarin iedereen kan genieten van het recht op een menswaardig leven op een gezonde planeet.

Deze harmonieuze evenwichtsoefening tussen het sociale, ecologische en economische wordt samengevat in de drie P's van duurzame ontwikkeling. Iets duurzaam beheren wil zeggen dat er:

- geen negatieve impact is op andere mensen, hun levenswijze en hun kans op een waardig leven (People);
- geen negatieve impact is op de draagkracht van de planeet (Planet);
- aandacht is voor het bijdragen aan de maatschappelijke welvaart (Prosperity).

Je kan hier de link leggen met de maatschappelijke domeinen sociaal, ecologisch en economisch.

De leerlingen noteren op elke post-it of hun gekozen voorbeeldacties bijdragen aan Mens, Planeet en/of Welvaart.

- **Draagt deze actie bij aan Mens, Planeet of Welvaart?**
- **Wat maakt dat deze actie bijdraagt aan Mens, Planeet of Welvaart?**

Je kan de leerlingen opdragen om hun argumenten gelijk te verdelen over de drie P's, zodat ze binnen elke P één argument moeten bedenken en hun top drie gemotiveerd is door de verschillende P's.

Bij het verhaal of de verhalen bovenaan de piramide herhaal je samen de antwoorden op de invulbladen. Leg daarbij de nadruk op de waarom-vraag.

- > **Waarom** doet die persoon dat?
- > **Welk (algemeen) probleem** probeert die persoon op te lossen?
- > **Wat motiveert** die persoon?

Omschrijf het probleem of de problemen die de personen proberen op te lossen op het bord of op een flap. Formuleer het probleem zo algemeen en neutraal mogelijk.

- > Door een kunstwerk van zwerfvuil te maken, probeert de kunstenaar iets te doen aan het probleem 'Mensen laten afval achter op publieke plaatsen.'
- > Door afvalophalers in de bloemetjes te zetten, proberen mensen iets te doen aan het probleem 'Mensen sorteren hun afval onvoldoende volgens de sorteerregels.'
- > Door een product circulair te ontwerpen, probeert de ontwerper iets te doen aan het probleem 'De voorraad grondstoffen is niet eindeloos.'

Laat de leerlingen mee nadenken over de formulering van het probleem. Misschien kunnen zij verschillende problemen herleiden tot éénzelfde oorzaak.

Leg uit dat jullie één algemeen probleem zullen kiezen om meer over te weten te komen.

- > Over welk probleem zou je meer te weten willen komen?
- > Welk probleem raakt jou persoonlijk het meest?

Selecteer klassikaal één probleem of duurzaamheidsvraagstuk.

De leerlingen kiezen tijdens deze oefening een duurzaamheidsvraagstuk. Een duurzaamheidsvraagstuk is een maatschappelijk vraagstuk dat de leerlingen kunnen en willen verkennen. Het is een levensechte problematiek waar we in de samenleving mee geconfronteerd worden. Een duurzaamheidsvraagstuk ...

- ... omvat een woord(groep) dat een probleem aanduidt (substantief, adjectief, werkwoord);
- ... kan een mededeling zijn;
- ... is kort geformuleerd;
- ... is oppervlakkig genoeg geformuleerd, zodat er ruimte is voor een breed onderzoek, verschillende deelproblematieken en verschillende duurzaamheidsuitdagingen;
- ... hoeft niet als geheel opgelost te worden door de leerlingen.

Je hoeft het begrip 'duurzaamheidsvraagstuk' niet te gebruiken in de klas, maar kan gewoon spreken over een 'probleem'. Let daarbij wel op dat je niet spreekt over 'het probleem oplossen' en hou rekening met de criteria hieronder beschreven.

Uitbreiding consensus

Kom je maar moeilijk tot een duurzaamheidsvraagstuk waar de hele klas zich in kan vinden? Kom tot een consensus door na te gaan welke leerlingen akkoord zijn en welke (nog) niet.

De leerlingen die het eens zijn met het duurzaamheidsvraagstuk steken hun vuist in de lucht.

De leerlingen die bezwaar hebben tegen het duurzaamheidsvraagstuk en iets willen toevoegen steken een open hand in de lucht.

Luister naar wat de leerlingen willen toevoegen en verwerk de feedback in een nieuw voorstel voor een duurzaamheidsvraagstuk. Herhaal en herformuleer het duurzaamheidsvraagstuk tot alle leerlingen hun vuist in de lucht steken.

Opdracht Fotoreportage

Geef de leerlingen de opdracht om in de school of schoolomgeving drie foto's te nemen in verband met het klassikaal geformuleerde probleem of duurzaamheidsvraagstuk. Enkele richtvragen:

- > Waar kom je het probleem tegen? Zijn er in je omgeving dingen die je opvallen? Zijn er in je omgeving acties die je gezien hebt?
- > Wat stoort jou in je omgeving?
- > Waar zou je graag meer over te weten willen komen?

Toon ter illustratie van de opdracht enkele foto's die passen bij het duurzaamheidsvraagstuk (bijvoorbeeld de stockfoto's in bijlage 2). Neem eventueel zelf enkele foto's. Vraag waarom deze foto's genomen zouden kunnen zijn.

- > Een foto van het parkje naast de buurtwinkel: Er liggen vaak lege blikken en flesjes op de bankjes in het park.
- > Een foto van herbruikbare zakjes in een versmarkt: Mensen doen verse groenten en fruit in herbruikbare zakjes.
- > Een foto van de grond bij de schoolpoort: Er liggen veel sigarettenpeuken op de grond aan de schoolpoort.
- > Een foto van een herbruikbare drinkbeker: Koffiezaken geven vaak wegwerpbekers mee.
- > Een foto van een man die PMD-zakken ophaalt: Afvalophalers staan vroeg op om ons gesorteerd afval naar PMD-sorteercentra te brengen.
- > Een foto van glazen oliefles in een verpakkingsvrije winkel: Sommige verpakkingen kan je opnieuw gebruiken.
- > Een foto van herbruikbare bekertjes op een festival: Herbruikbare bekertjes worden vaak van de grond geraapt.
- > Een foto van een glascontainer: Gekleurd glas wordt apart gesorteerd.

Ga daarna samen op stap en laat de leerlingen foto's nemen of geef deze opdracht als huiswerk, zodat de leerlingen thuis of in de openbare ruimte foto's kunnen nemen.

Creatief

Je kan de leerlingen ook uitdagen om niet alleen vast te leggen wat ze zien in hun omgeving, maar ook op een creatieve manier vast te leggen wat mensen in hun omgeving soms of vaak doen, vinden, denken, weten, ...

- > Wat vinden de mensen niet leuk?
- > Wat vinden ze belangrijk?
- > Hoe reageren mensen op iets?

Illustreer eventueel met enkele voorbeelden (bijlage 3).

- > Een (geënceneerde) foto van een meisje die een PMD-zak aan de straatkant zet: Verpakkingen die gesorteerd worden, worden opgehaald en gerecycleerd.
- > Een (geënceneerde) foto op een parking vlakbij een drive-in restaurant: Sommige mensen vinden het makkelijker om afval op de grond te gooien dan de omgeving proper te houden.

Daarnaast kan je de leerlingen ook de opdracht geven om - in de plaats van foto's te nemen - zich expressief uit te drukken door een situatie in scène te zetten (bijvoorbeeld een rollenspel), iets te knutselen (bijvoorbeeld een collage), memes of GIF's te maken (al dan niet met beelden op het internet), ...

In stap 2 onderzoeken de leerlingen de problemen die ze tijdens deze oefening observeren en formuleren ze een duurzaamheidsuitdaging.

Door te vertrekken vanuit observaties in de eigen leefomgeving, verzeker je dat wat de leerlingen in stap 2 gaan onderzoeken, en dus ook de uiteindelijke duurzaamheidsuitdaging, aansluit bij hun eigen interesses en leefomgeving.

Bijlage 1

Over wie gaat het verhaal?	
Wat doet die persoon?	
Waar doet die persoon dat?	
Waarom doet die persoon dat?	
Hoe doet die persoon dat?	

Bijlage 2

© Shutterstock

© Shutterstock

© Shutterstock

© Shutterstock

© OVAM

© OVAM

© OVAM

© OVAM

Bijlage 6

© Fost Plus

© Shutterstock

Colofon

Redactie: Bram Speleman

Vormgeving: Shaved Monkey

© 2024 / Djapo

Djapo vzw

Ortolanenstraat 6

3010 Kessel-Lo

0460 95 71 01

info@djapo.be

www.djapo.be

Stockfoto's: © Shutterstock

Dit lespakket kwam tot stand in
opdracht van Fost Plus en de OVAM.

djapo

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER
OVAM

Fostplus